

Scenariusz lekcji o wartościach konstytucyjnych

Spis treści

INFORMACJE WSTĘPNE	1
SCENARIUSZ	3
SŁOWNICZEK NAJWAŻNIEJSZYCH POJĘĆ	7
KARTY PRACY	9

INFORMACJE WSTĘPNE

Wyjaśnienie metodyczne

Scenariusz ten powstał na potrzeby konkursu “Obiektyw Obywatelski”, którego współorganizatorami w 2024 roku byli Minister Edukacji i Minister Sprawiedliwości. W oparciu o niego uczniowie i uczennice porządkowali swoją wiedzę o Konstytucji RP i tworzyli pomysł na rolkę o jednej z czterech wartości konstytucyjnych: godności człowieka, wolności, równym traktowaniu i solidarności. Więcej o konkursie przeczytać można na stronie: obiektywobywatelski.zpe.gov.pl. Rolki zgłoszone do konkursu przez uczniów i uczennice oglądać można na stronie: [\[link\]](#).

Niniejsza wersja scenariusza została zmieniona tak, by mógł służyć porządkowaniu i rozszerzaniu wiedzy uczniów i uczennic niezależnie od konkursu.

Propozycja opiera się na cyklu Kolba, którego główną zasadą jest nauczanie przez doświadczenie. Metoda ta pozwala pracować przez pewien czas lekcji w stylu uczenia się bliskim różnym grupom uczniów i uczennic i tym samym skuteczniej do nich dotrzeć. Dzięki temu, że lekcja rozpoczyna się od aktywnego ćwiczenia, doświadczenia - zajęcia pozwalają zaangażować i włączyć w nie także te osoby uczestniczące, które nie zetknęły się dotąd lub nie były dotąd zainteresowane tematyką zajęć (w tym przypadku: Konstytucją i jej wartościami).

Cele lekcji:

1. Wzmocnienie przekonania osób uczestniczących - uczniów i uczennic - o wadze, roli i wpływie Konstytucji na codzienne życie.
2. Budowanie sprawczości uczniów i uczennic oraz rozbudzanie i wzmacnianie w nich umiejętności i chęci twórczego korzystania z nowych technologii.

Cele szczegółowe:

1. Przekazanie podstawowej wiedzy o czterech wartościach Konstytucji: godności człowieka, wolności, równym traktowaniu i solidarności.
2. Pokazanie, że Konstytucję można czytać i rozumieć i warto to robić - treści w niej zawarte są ważne i mają przełożenie na codzienne życie.
3. Wzmacnianie kompetencji uczniów i uczennic: współpracy, logicznego, krytycznego myślenia, myślenia abstrakcyjnego, umiejętności zarządzania czasem pracy, sprawczości - w tym wyrażania i doceniania własnego zdania, własnego spojrzenia na rzeczywistość oraz budowania poczucia, że jest ono ważne, odpowiedzialności, twórczego korzystania z nowych technologii.

Rezultaty

Po zakończeniu lekcji osoby w niej uczestniczące będą:

1. Wiedziały, czym jest Konstytucja oraz że oddziałuje ona i wpływa na codzienność, także na ich życie.
2. Znały i rozumiały praktyczne znaczenie czterech wartości konstytucyjnych i miały świadomość, że takich wartości jest więcej.
3. Miały doświadczenie przeglądania i czytania Konstytucji oraz poczucie, że jest to coś, co każdy może robić.
4. Miały pomysł na własną rolę - krótkie nagranie o tym, czym dla nich jest jedna z czterech wymienionych wyżej wartości konstytucyjnych lub pomysł na to, jak wykorzystać w praktyce i rozwijać swoją wiedzę o Konstytucji i wartościach konstytucyjnych.

Scenariusz zawiera Słowniczek najważniejszych pojęć dla osób prowadzących zajęcia. Do scenariusza dołączono także Kartę pracy, która może wspierać samodzielną pracę uczniów i uczennic nad przygotowaniem własnego krótkiego nagrania (rolki) o wartościach konstytucyjnych oraz kartę pracy ułatwiającą zaplanowanie dalszego rozwoju wiedzy o Konstytucji i wartościach konstytucyjnych.

Materiały

- Cztery karty papieru flipchartowego, alternatywnie innego dużego arkusza papieru lub duża tablica, którą można podzielić na cztery części, tak aby uczniowie i uczennice podzieleni na grupy mogli przy niej swobodnie pracować.
- Markery lub kreda.
- Egzemplarze Konstytucji RP, najlepiej po jednym na 1-2 osoby. Alternatywnie uczniowie mogą skorzystać z tekstu Konstytucji dostępnego w internecie za pośrednictwem swoich telefonów, na przykład na stronie Sejmu RP: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>.
- Słowniczek najważniejszych pojęć - do korzystania przez nauczyciela podczas lekcji.
- Karty pracy dla uczniów i uczennic.

SCENARIUSZ

(jedna godzina lekcyjna - 45 minut)

Jeśli czas na to pozwala, scenariusz można realizować na dwóch lekcjach (90 minut) poświęcając na każdą jego część więcej czasu.

Doświadczenie (10 - 15 min)

OP (osoba prowadząca) zapowiada, że najbliższa lekcja poświęcona będzie pewnym wartościom, z którymi OU (osoby uczestniczące) mogły już się spotkać.

OP rozkłada w sali cztery przygotowane wcześniej arkusze papieru flipchartowego lub dzieli dużą tablicę na cztery części. Na każdym arkuszu lub części tablicy, na środku, dużymi literami, zapisana jest jedna z czterech konkursowych wartości konstytucyjnych: godność człowieka, wolność, równe traktowanie i solidarność.

Papier flipchartowy można zastąpić szarym papierem lub innym materiałem, po którym można pisać. Może to być także tablica szkolna, która zostanie podzielona na cztery sektory, o ile jej rozmiar umożliwi równoczesną niezakłóconą pracę czterem grupom OU.

OP dzieli OU na cztery grupy. Następnie zaprasza każdą grupę do jednego z flipchartów lub sektorów tablicy (przydzielając grupy losowo lub według ich wyboru) i prosi, by - w procesie burzy mózgów - stworzyły mapę skojarzeń z wartością, która przypadła im w wyborze. Wyjaśnia, że burza mózgów to proces, w którym każdy pomysł jest dobry - nie krytykujemy ich, nie musimy wszyscy zgodzić się z danym skojarzeniem, by je zapisać - generujemy pomysły, notujemy na flipcharcie lub tablicy, odbijamy od danego skojarzenia nasze myśli i tworzymy kolejne. Mapa skojarzeń oznacza, że można zapisywać nie tylko skojarzenia z wartością, ale także skojarzenia do skojarzeń. OP podaje przykład: dom może kojarzyć się ze spokojem i odpoczynkiem, odpoczynek z kolei - z czytaniem i graniem w gry, graniem w gry z kolei - z kolegami i koleżankami.

Jako przykład warto podać hasło inne niż te, nad którymi będą pracowały OU (stąd przykład „dom”), aby nie nakierować OU na tok myślenia OP.

OP zapowiada, że na pracę z flipchartem lub tablicą grupa ma pięć minut.

Po upływie czasu OP zaprasza do krótkiej wycieczki po wystawie prac przygotowanych przez OU – zapoznania się z wszystkimi kartami flipchartowymi (np. powieszonymi na ścianie sali) lub wszystkimi częściami tablicy.

Refleksja (do 10 min)

OP zaprasza do krótkiej refleksji. Pyta:

- Jak OU się pracowało? Co było w zadaniu łatwe, a co trudne? Czy któraś z wartości okazała się trudniejszym wyzwaniem, niż pozostałe?
- W jaki sposób OU generowały skojarzenia? O czym myślały wpadając na kolejne pomysły? Czego one dotyczą?
- Jak się mają zapisane na kartach lub tablicy wartości i wygenerowane skojarzenia do codzienności, życia OU? Czy te wartości mają dla OU znaczenie? OP zachęca tu do podania przykładów.

Jeśli OU mają problem z wygenerowaniem przykładów, OP może zadać pytania pomocnicze, np. jak te wartości realizują się podczas edukacji szkolnej, czy doświadczyli działania tych wartości (lub ich braku) w dniu lekcji.

Przykładowe odpowiedzi OU: wolność – możliwość wyboru zajęć dodatkowych w szkole zgodnie z zainteresowaniami, swoboda wyboru ubioru; równe traktowanie – każdy w klasie musi być oceniany według tych samych zasad; godność – nikt nie może odzywać się do ucznia lekceważąco, także nauczyciel; solidarność – gdy kogoś nie ma w szkole, bo jest chory, inni z klasy przesyłają swoje notatki z lekcji.

Na koniec pyta, czy wartości, o których tu rozmawiamy, są jakoś zakorzenione w prawie? Jeśli tak, to gdzie?

Wiedza (10 - 15 min)

OP - odnosząc się do odpowiedzi, jakie padły na ostatnie pytania - uzupełnia lub wyjaśnia, że każda z tych wartości zakorzeniona jest w Konstytucji, każda z nich jest wartością konstytucyjną. Przypomina, że Konstytucja jest najważniejszym aktem prawnym w Polsce ustalającym kluczowe zasady, na których opiera się działanie państwa (tzw. zasady ustroju państwa).

Wartości konstytucyjne wyrażają określone idee, które stanowią fundament porządku prawnego i społecznego państwa. Część z nich przekłada się na konkretne zasady ustrojowe, tworzące konkretne zobowiązanie państwa wobec obywatela, obywateli wobec państwa lub obywateli między sobą. Inne pozostają wskazówkami do tworzenia i interpretowania prawa.

Warto zwrócić uwagę, że wartości nie są absolutne - czasami występują w konflikcie (choćby wolność słowa i zakaz mowy nienawiści) i z tego powodu mogą być ograniczane. Tylko jedna wartość nie może być nigdy ograniczona – OP pyta OU, jak myślą, która. Prawidłową odpowiedzią jest godność człowieka.

Więcej o Konstytucji i jej roli oraz wartościach konstytucyjnych znajduje się w słowniczku najważniejszych pojęć towarzyszącym temu scenariuszowi. Definicje konkretnych wartości OP omawia dopiero w kolejnym kroku po zapoznaniu się OU z tekstem Konstytucji RP.

OP rozdaje egzemplarze Konstytucji i zaprasza, by OU odnalazły w Rozdziale II omawiane wartości.

Podczas zajęć można też wykorzystać wersję online Konstytucji, dostępną np. na stronie Sejmu: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>

Kto znajdzie którąś z nich zgłasza się i czyta na forum odpowiedni artykuł Konstytucji. OP poświęca chwilę uwagi każdej z wartości - może tu bazować na wybranych informacjach ze słowniczka najważniejszych pojęć towarzyszącego scenariuszowi.

Artykuły do odnalezienia (lub do podania OU, jeśli nie będą w stanie sami znaleźć odpowiednich artykułów w Rozdziale II):

- Godność: art. 30 Konstytucji RP
- Wolność: art. 31 Konstytucji RP. Dodatkowo szczegółowe wolności można odnaleźć w kolejnych artykułach rozdziału II, np. art. 40, 49, 54, 57, 65, 73 (przykładowy wybór wolności).
- Równe traktowanie: art. 32 i 33 Konstytucji RP

OP zwraca uwagę, że wartości “solidarność” w Rozdziale II nie ma - o solidarności mówi tylko preambuła (w ostatnim zdaniu) oraz - w kontekście gospodarczym - art. 20 Konstytucji.

Można też zachęcić OU do samodzielnego wyszukania słowa „solidarność” w Konstytucji, informując, że znajduje się w dwóch miejscach przed Rozdziałem II.

OP podkreśla, że każda z wartości jest niezwykle istotna dla wspólnego funkcjonowania i tworzenia społeczności - to z tych ogólnych idei wypływają szczegółowe zapisy prawne - od Konstytucji, regulującej relacje obywatela z państwem, po zapisy wszystkich innych gałęzi prawa. Dlatego tak niezwykle istotne jest, by je znać, wiedzieć, że są chronione prawnie i dzielić się tą wiedzą z innymi, ale także tym, jak te wartości rozumiemy - po to, by mieć wpływ na to, jak są realizowane w rzeczywistości.

Zastosowanie (10 min)

Wersja 1. OP zaprasza, by OU pomyślały o czterech wartościach konstytucyjnych stanowiących temat lekcji i zastanowiły się, która jest najważniejsza do zapewnienia przez państwo swoim obywatelom i obywatelkom. OP zaprasza, by każda OU podjęła indywidualnie decyzję stając przy odpowiednim flipcharcie lub części tablicy. Następnie zachęca, by chętne osoby podzieliły się swoją opinią - dlaczego wybrały akurat tę wartość?

OP podkreśla, że to, co OU mają do powiedzenia o konstytucji, wartościach konstytucyjnych jest ważne, ciekawe i cenne. Warto mówić o tym głośno, bo w ten sposób mogą kształtować opinie innych i mieć wpływ na podejmowane decyzje. Zachęca, by mówili o tym głośno nie tylko na lekcjach. Na przykład w social mediach, w formie bliskiej im i ich rówieśnikom i rówieśniczkom. Na przykład - nagrywając rolki - samemu lub w zespołach. Jeśli czas pozwala, na zachętę OP puszcza wybrane rolki z konkursu "Obiektyw Obywatelski" [\[link\]](#).

W dalszym, już poza lekcją, przygotowaniu nagrania pomóc może karta pracy nr 1 - patrz poniżej. OP pomaga OU podzielić się w zespoły zgodnie z wybraną wartością, tak by żadna osoba nie czuła się wykluczona.

Wersja 2. OP zaprasza OU do pomyślenia, która z wartości konstytucyjnych wydaje im się na tyle cenna, że chciałyby dowiedzieć się o niej więcej. Co mogą zrobić, by dowiedzieć się więcej? Może gdzieś pójść (przykład: wizyta w sądzie)? Może kogoś zaprosić? Kto spośród lokalnej społeczności może mieć ciekawą dla nich wiedzę lub opowiedzieć o swoich praktycznych doświadczeniach z działań na rzecz danej wartości? A może warto ściągnąć jakiś wybitny autorytet spoza społeczności? Jeśli tak, kogo? Jak to zrobić? Kto może w tym pomóc?

Karta pracy nr 2 może pomóc w realizacji pomysłu, na który OU wpadli podczas lekcji.

SŁOWNICZEK NAJWAŻNIEJSZYCH POJĘĆ

Opracowano na podstawie treści dostępnych na stronie Rzecznika Praw Obywatelskich: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/konstytucja> z redakcją i uzupełnieniami własnymi.

Konstytucja – to tak zwana ustawa zasadnicza. Jest najważniejszym aktem prawnym, który określa zasady stanowiące podstawę ustroju politycznego i systemu prawnego państwa demokratycznego. Zawiera także najważniejsze wartości i postanowienia, na których budowane jest państwo oraz którymi musi kierować się władza publiczna. Pozostałe akty prawne w państwie muszą być zgodne z postanowieniami Konstytucji.

Przykładowe zasady ustrojowe w Konstytucji RP: zasada suwerenności narodu (art. 4 Konstytucji RP), zasadę demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP), zasada podziału i równowagi władz (art. 10 Konstytucji RP), zasada pluralizmu politycznego (art. 11 Konstytucji RP), zasada społecznej gospodarki rynkowej (art. 20 Konstytucji RP), zasada decentralizacji władzy publicznej (art. 15 Konstytucji RP).

Wartości konstytucyjne – Wartości konstytucyjne zostały wpisane w tekst Konstytucji RP i wyrażają pewne idee, które stanowią fundament porządku prawnego państwa. Część z nich przekłada się na zasady ustrojowe, tworzące konkretne zobowiązanie państwa wobec obywatela, obywateli wobec państwa lub obywateli między sobą. Inne pozostają wskazówkami do tworzenia i interpretowania prawa. Konstytucja wywodzi prawa obywateli z trzech fundamentalnych wartości: godności człowieka, wolności i równego traktowania.

Godność człowieka – Godność przysługuje każdemu z nas, każdemu człowiekowi, bez względu na jakiegokolwiek cechy – wiek, płeć, niepełnosprawność, chorobę, pochodzenie, poglądy itd. – niezależnie również od naszego zachowania.

Obowiązkiem państwa, społeczeństwa i poszczególnych osób jest uznawanie i nienaruszanie tej godności. Oznacza to zapewnienie wszystkim „minimum szacunku” oraz takich ram do samorealizacji, które umożliwią działanie zgodne z naszą wolą i systemem wartości.

Godność jest wartością przyrodzoną – jej źródłem nie jest Konstytucja lub inny akt prawny, ale sam fakt bycia człowiekiem (prawo naturalne). Jest również nienaruszalna – co oznacza, że żaden, nawet najważniejszy interes publiczny nie może uzasadniać ingerencji w naszą godność. Nie można jej w żaden sposób stracić, nawet wskutek najbardziej nagannego zachowania czy popełnienia najcięższego przestępstwa, nie może zostać nam odebrana i nie możemy się jej zrzec.

Wolność – Wolność oznacza zakaz ingerowania czynników zewnętrznych (np. władz) w sferę decyzji jednostki. Nie jest jednakże wartością absolutną i państwo ogranicza ją poprzez normy prawne. Jednak ingerencja władzy publicznej w wolność jednostki może być uzasadniona jedynie przyczynami wymienionymi w Konstytucji (np. w celu zapewnienia bezpieczeństwa, ochrony zdrowia, ochrony praw i wolności innych osób). Ograniczenie naszej wolności zawsze wymaga jednak uchwalenia ustawy, czyli - w uproszczeniu - zgody parlamentu oraz podpisu Prezydenta.

Warto pamiętać, że wolność wyraża się także w tym, że każdy ma swobodę czynienia wszystkiego, czego prawo wyraźnie nie zakazuje. Konstytucja przyznaje obywatelom także wiele szczegółowych wolności, między innymi wolność słowa, wolność zgromadzeń (np. protestów), wolność twórczości artystycznej, wolność sumienia.

Równe traktowanie – Każdy powinien być równy wobec prawa oraz być równo traktowany przez władze publiczne - według jednolitej miary, bez różnicowań dyskryminujących lub faworyzujących.

Konstytucja zakazuje dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny. Zakaz dyskryminacji jest konsekwencją i logicznym następstwem zasady równości. Dyskryminacja to gorsze traktowanie ze względu na cechę osobistą, np. płeć, pochodzenie etniczne, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek.

W art. 33 Konstytucja w szczególny sposób podkreśla równość kobiet i mężczyzn.

Solidarność – Solidarność łączy jednostki i grupy społeczne we wspólnotę. Społeczeństwo w państwie powinno charakteryzować się poczuciem tej wspólnoty, dbaniem o dobro wspólne, jednoczeniem się wokół wspólnego celu, współdecydowaniem o przyszłości oraz ponoszeniem odpowiedzialności wspólnie i indywidualnie. Wyrazami solidarności są na przykład pomoc powodzianom czy uchodźcom z Ukrainy. Preambuła Konstytucji RP nazywa solidarność z innymi obowiązkiem wszystkich stosujących Konstytucję. Z kolei w art. 1 Konstytucji RP Rzeczpospolita Polska jest zdefiniowana jako dobro wspólne wszystkich obywateli.

KARTA PRACY NR 1

Wartość, którą wybieramy:

.....

Skojarzenia z wartością, którą wybraliśmy. Zwłaszcza - odniesienia do naszego życia, doświadczeń, emocje, które dana wartość i to, jak jest w praktyce realizowana w nas wywołuje.

.....
.....
.....

Co chcemy powiedzieć w filmie o wybranej wartości? Jak w jednym zdaniu brzmi przesłanie rolki?

.....
.....

Co można pokazać w filmie? Jaki jest wstępny pomysł na scenariusz?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Gdzie możemy nagrać film? (przed ratuszem, na boisku szkolnym, w sali lekcyjnej)

.....

Jak to zrobimy? Czego potrzebujemy do nagrania? Kto będzie mówić?

.....
.....
.....
.....

KARTA PRACY NR 2

O której wartości chcemy dowiedzieć się więcej?

.....

Co jeszcze chcemy wiedzieć?

.....

.....

Jaki jest nasz pomysł na to, by się tego dowiedzieć?

.....

.....

Jak się za to zabrać?

Nazwa kroku (kolejnego działania potrzebnego do realizacji pomysłu)	Kto to zrobi? (kto jest za to odpowiedzialny?)	Kiedy?	Czego/kogo do tego potrzeba? Co i kto może pomóc?